

Ефективність техніко-тактичних дій висококваліфікованих баскетболісток і шляхи їх удосконалення на етапі максимальної реалізації індивідуальних можливостей

Сушко Р.О.¹, Дорошенко Е.Ю.²

¹Національний університет фізичного виховання і спорту України

²Запорізький національний університет

Анотація:

Мета: дослідити ефективність техніко-тактичних дій висококваліфікованих баскетболісток і визначити шляхи їх удосконалення на етапі максимальної реалізації індивідуальних можливостей. **Матеріал:** проаналізовано показники змагальної діяльності та вікові показники баскетболісток національної збірної України. **Результати:** проаналізовано ефективність техніко-тактичних дій в структурі змагальної діяльності жіночої збірної України на чемпіонатах Європи. Наведено: показники складу команди; ігрові амплуа; виграні і програні ігри; кількість набраних і пропущених очок; техніко-тактичні дії; вік спортсменок. Уточнено вікові показники висококваліфікованих баскетболісток етапу максимальної реалізації індивідуальних можливостей. **Висновки:** з'ясовано перелік найбільш значущих техніко-тактичних дій в змагальній діяльності. Окреслено шляхи їх удосконалення на етапі максимальної реалізації індивідуальних можливостей висококваліфікованих баскетболісток різного амплуа.

Сушко Р.А., Дорошенко Э.Ю. Эффективность технико-тактических действий высококвалифицированных баскетболисток и пути их совершенствования на этапе максимальной реализации индивидуальных возможностей. Цель: исследовать эффективность технико-тактических действий высококвалифицированных баскетболисток и определить пути их совершенствования на этапе максимальной реализации индивидуальных возможностей. **Материал:** проанализированы показатели соревновательной деятельности и возрастные показатели баскетболисток национальной сборной Украины. **Результаты:** проанализирована эффективность технико-тактических действий в структуре соревновательной деятельности женской сборной Украины на чемпионатах Европы. Приведены: показатели состава команды; игровые амплуа; выигранные и проигранные игры; количество набранных и пропущенных очков; технико-тактические действия; возраст спортсменок. Уточнены возрастные показатели высококвалифицированных баскетболисток этапа максимальной реализации индивидуальных возможностей. **Выводы:** выяснено перечень наиболее значимых технико-тактических действий в соревновательной деятельности. Определены пути их совершенствования на этапе максимальной реализации индивидуальных возможностей высококвалифицированных баскетболисток разного амплуа.

Sushko R.A., Doroshenko E.Y. Effectiveness of elite female basketball players' technical-tactic actions and ways for their improvement at stage of maximal realization of individual potentials. Purpose: study effectiveness of elite female basketball players' technical-tactic actions and determine the ways for their improvement at stage of maximal realization of individual potentials. **Material:** the authors analyzed competition functioning's indicators of female basketball players of national combined team of Ukraine and their age characteristics. **Results:** effectiveness of technical-tactic actions in structure of national female basketball players' combined team of Ukraine competition functioning at European championship. The authors present: indicators of team composition; roles in team; won and lost games; quantity of scored and skipped points; technical-tactic actions; age of sportswomen. Age indicators of elite female basketball players at stage of maximal realization have been given. **Conclusions:** we have composed a list of the most important technical-tactic actions in competition functioning. We also outlined ways for their perfection at stage of maximal realization of individual potentials of elite female basketball players of different game roles.

Ключові слова:

баскетбол, змагання, техніка, тактика, підготовка, етап, показники, амплуа.

баскетбол, соревнования, техника, тактика, подготовка, этап, показатели, амплуа.

basketball, competitions, technique, tactic, training, stage, indicators, game role.

Вступ.

Сучасні концепції періодизації спортивного тренування (В. Платонов, 2008; 2013) підкреслюють наявність суттєвих протиріч в системі багаторічної підготовки кваліфікованих спортсменів, які обумовлені низкою чинників:

- професіоналізацією спорту вищих досягнень, що призводить до виникнення труднощів. Ці труднощі пов'язані із значною різницею кількості ігор, в яких беруть участь висококваліфіковані баскетболістки. Це призводить до негативних явищ, що пов'язані з певним дисбалансом у підготовці гравців однієї команди, необхідністю планувати підготовку команди з урахуванням змагань клубного й рівнів національної збірної команди та міжнародних турнірів;

- інтенсифікацією підготовки в дитячо-юнацькому спорті. Це межує з підвищенням травматизму, недоліками в техніко-тактичній підготовці на етапі максимальної реалізації індивідуальних можливостей, порушенням принципів спортивного відбору при комплектуванні команд;

- недостатньою взаємодією національних федерацій з видів спорту, фахівців Міністерства молоді та спорту, провідних вищих навчальних закладів галузі фізичного виховання і спорту та профільних науково-дослідних установ. Саме на них покладено питання підготовки програм для ДЮСШ, СДЮШОР, загальнонаціональних програм розвитку конкретного виду спорту, які б відповідали сучасним вимогам до багаторічної підготовки кваліфікованих спортсменів [11, 10].

В цих умовах, аналіз ефективності техніко-тактичних дій та визначення шляхів їх удосконалення на етапі максимальної реалізації індивідуальних можливостей є актуальною проблемою для баскетболу. У цьому виді спорту результативність змагальної діяльності достатньо жорстко детермінована рівнем техніко-тактичною підготовленості гравців.

Ефективність техніко-тактичних дій в змагальному процесі є провідним компонентом досягнення високих спортивних результатів у баскетболі. Це положення обумовлює значний інтерес дослідників до цієї проблематики. Крім цього, аналіз техніко-тактичних дій баскетболісток національної збірної команди України в офіційних іграх чемпіонату Європи дозво-

ляє стверджувати, що ці спортсменки знаходяться на етапі максимальної реалізації індивідуальних можливостей. Все це є додатковим чинником наукового інтересу до зазначеної проблеми.

Проблеми оптимальної оцінки ефективності техніко-тактичних дій кваліфікованих баскетболісток детально описані в роботах М. Безмилова, 2010; [1], М. Безмилова, О. Шинкарук, 2010; 2011 [2, 3]. Ці автори наводять сучасні підходи до оцінки результатів змагальної діяльності кваліфікованих баскетболістів, які є підґрунтям системи відбору гравців у команду. Дана проблематика розглянута в дослідженні Д. Окамото (2011). Автор пропонує в основу оптимального оцінювання техніко-тактичних дій покласти алгоритм з урахуванням помилкових і ефективних ігрових прийомів [19].

Роботи В. Корягіна (2010), С. Елевича (2008, 2009) присвячені вирішенню проблем на різних етапах системи багаторічного вдосконалення кваліфікованих баскетболістів [4, 5, 7]. Наголошено, що саме рівень техніко-тактичної підготовленості при достатньо високих показниках фізичної підготовленості відіграє провідну роль у досягненні максимальних спортивних результатів. В дослідженнях показано, що на різних етапах багаторічної підготовки в баскетболі спрямованість тренувальних занять формують різні чинники, але аналіз якості виконання і ефективності техніко-тактичних прийомів гри є одним з провідних.

Роботи Ж. Козіної містить проблемні питання, які пов'язані з чинниками професіоналізації сучасного баскетболу, коли провідні гравці мають близькі до максимальних показники техніко-тактичних дій змагальної практики в іграх національного чемпіонату і Кубку країни, офіційних міжнародних турнірах на рівні клубних (Кубок Європи – ФІБА; Євроліга ФІБА) і національних збірних команд (чемпіонати Європи і світу, Олімпійські Ігри) [6, 20]. Водночас інші гравці не мають достатньої кількості ігрової практики в змаганнях найвищого рівня, що створює певний дисбаланс в макроциклі підготовки кваліфікованих баскетболістів. Автор вважає, що для подолання цих проблем необхідна індивідуалізація підготовки баскетболістів. Вона сприятиме підвищенню ефективності техніко-тактичних дій спортсменів за рахунок високоспеціалізованих засобів тренування та урахування особливостей техніко-тактичних дій гравців різного амплуа. Хоча відсутність змагальної практики вищого рівня практично неможливо замінити, навіть найбільш ефективними і високоспеціалізованими засобами внаслідок дії на гравця чинників психологічного характеру.

В дослідженні І. Лосевої, М. Пітина (2010) зроблено спробу виявити чинники, що негативно впливають на процеси адаптації молодих баскетболістів у навчально-тренувальний процес і змагальну практику команд-майстрів [8]. Показано, що на ефективність техніко-тактичних дій молодих гравців впливають психологічні чинники, які пов'язані з адаптацією гравця в спортивному колективі. Вплив цих чинників

найбільшою мірою проявляється в змагальній практиці, меншою мірою – в тренувальному процесі. Автори наголошують на необхідності застосування комплексних підходів, які ґрунтуються на використанні високоспеціалізованих засобів у тренувальному процесі та необхідності кількості змагальної практики в офіційних змаганнях.

Закордонні автори в своїх дослідженнях наголошують на конкретній проблемі та можливих шляхах її подолання [14, 21]. Так, дисертаційна робота Т. Хуцинського (2004) присвячена вивченню впливу статевих чинників на багаторічну підготовку баскетболісток [13]. Автор показує, що на ефективність техніко-тактичних дій високоспеціалізованих баскетболісток впливають фази оваріально-менструального циклу та інших особливостей, які притаманні жіночому організму. Саме тому визначення спрямованості тренувальних занять баскетболісток та плануванні мікро-, мезо- і макроциклів підготовки потребує врахування впливу цих чинників для уникнення негативних ефектів у тренувальному процесі.

С. Lopes та співавтори (2012) на прикладі команди U-19 наводить дані, що спеціальна фізична підготовка є підґрунтям для ефективної реалізації наявного техніко-тактичного потенціалу протягом змагального сезону [18]. Це положення узгоджується з принципами загальної теорії підготовки спортсменів В. Платонова (2004) і даними теорії та методики підготовки спортсменів у ігрових видах спорту: баскетболі (В. Корягін, 2010, Л. Поплавський, 2004) [7, 9, 12], волейболі (Дорошенко Е.Ю., 2013 [16], футболі (Дорошенко Е.Ю., 2011, 2013) [15, 17].

Визначення ефективності техніко-тактичних дій кваліфікованих баскетболісток на етапі максимальної реалізації індивідуальних можливостей спортсменок з урахуванням вікових показників спортсменок різного амплуа дозволить уточнити вікові межі цього етапу та спрямованість підготовки в різних структурних утвореннях макроциклу.

Мета, завдання роботи, матеріал і методи.

Мета – дослідити ефективність техніко-тактичних дій високоспеціалізованих баскетболісток і визначити шляхи їх удосконалення на етапі максимальної реалізації індивідуальних можливостей.

Об'єкт дослідження – техніко-тактична діяльність високоспеціалізованих баскетболісток на етапі максимальної реалізації індивідуальних можливостей.

Предмет дослідження – техніко-тактичні та вікові показники в процесі підготовки і змагальної діяльності високоспеціалізованих баскетболісток на етапі максимальної реалізації індивідуальних можливостей.

Матеріал і методи дослідження. Проаналізовано показники змагальної діяльності та вікові показники баскетболісток національної збірної України в іграх чемпіонатів Європи за період 1995 – 2013 р.р. В дослідженні використано наступні *методи*: аналіз наукової літератури, ретроспективний аналіз даних мережі «Інтернет», педагогічні спостереження, аналіз передового педагогічного досвіду, аналіз показників

змагальної діяльності, педагогічний експеримент і методи математичної статистики.

Результати дослідження

Дослідження ефективності техніко-тактичних дій є комплексною проблематикою. На гравця в змагальному процесі діє низка чинників, які ускладнюють реалізацію його техніко-тактичного потенціалу. Крім цього, не можна відкидати, вплив групи чинників, які залежать від тренерського штабу: особистості головного тренера і його техніко-тактичних уподобань, які пов'язані з визначеною стратегією підготовленості команди до офіційних змагань, комплектацією складу команди, управлінням командою в процесі підготовки і в змагальній діяльності та ін. Жіночу національну збірну команду України в фінальних турнірах чемпіонатів Європи очолювали наступні фахівці:

- 1995 рік, Брно (Чехія) – Володимир Рижов;
- 1997 рік, Печ (Угорщина) – Ісаак Майзлін;
- 2001 рік, Орлеан (Франція) – Ігор Ткаченко;
- 2003 рік, Піргос (Греція) – Юрій Велігура;
- 2009 рік, Рига (Латвія) – Ірина Щипакіна;
- 2013 рік Ліль (Франція) – Вадим Чечуро.

Результати виступів жіночої національної збірної команди України наведено в таблиці 1. Педагогічний аналіз даних таблиці 1 дозволяє констатувати, що в переважній більшості фінальних турнірів наші спортсменки посідали 10-13 місця. Виключення становить фінальний турнір 1995 року, коли жіноча збірна України під керівництвом Володимира Рижова посіла перше місце.

Результати виступів національної збірної України (жінки) з баскетболу в фінальних частинах чемпіонатів Європи за період 1995 – 2013 р.р., n=6

Зайняті місця	національні збірні команди					
	фінальний турнір 1995 року	фінальний турнір 1997 року	фінальний турнір 2001 року	фінальний турнір 2003 року	фінальний турнір 2009 року	фінальний турнір 2013 року
1	Україна	Литва	Франція	Росія	Франція	Іспанія
2	Італія	Словачія	Росія	Чехія	Росія	Франція
3	Росія	Німеччина	Іспанія	Іспанія	Іспанія	Туреччина
10	-	Україна	-	-	-	-
11	-	-	Україна	Україна	-	-
12	-	-	-	-	-	-
13	-	-	-	-	Україна	Україна

Таблиця 2

Кількісний склад національної збірної України з баскетболу (жінки) в фінальних частинах чемпіонатів Європи за період 1995 – 2013 р.р., n=6

Амплуа гравців	національні збірні команди					
	фінальний турнір 1995 року	фінальний турнір 1997 року	фінальний турнір 2001 року	фінальний турнір 2003 року	фінальний турнір 2009 року	фінальний турнір 2013 року
Розігрувач	3	3	3	2	2	2
Форвард	6	6	7	7	7	7
Центровий	3	3	2	3	3	3

Вивчення принципів комплектації команди з урахуванням амплуа гравців, свідчить про тактичні уподобання тренерського штабу жіночої національної збірної команди України при підготовці до офіційних змагань і в процесі управління змагальною діяльністю, безпосередньо, протягом конкретного турніру. Дані стосовно комплектації команди гравцями різного амплуа наведені в таблиці 2.

Педагогічний аналіз даних таблиці 2 свідчить, що найбільш ефективним виявився склад команди на чемпіонаті Європи 1995 року: 3 розігрувача і атаквальних захисника; 6 «легких» і «важких» форвардів, 3 центрових гравця.

Співвідношення виграних і програних ігор свідчить про загальний рівень спортивної підготовленості жіночої національної збірної команди України в фінальних частинах чемпіонатів Європи протягом 1995-2013 років. Отримані результати представлено в таблиці 3.

Загальновідомо, що на ефективність змагальної діяльності висококваліфікованих баскетболісток впливають також співвідношення набраних та пропущених командою очок. Подібна інформація дозволяє формувати оцінку ефективності техніко-тактичних дій команди в змагальному процесі, експертну оцінку стосовно комплексної підготовленості спортсменок, визначати сильні та слабкі сторони атаквальних і захисних дій окремих баскетболісток, ланок і команди в цілому (табл.4).

Дані, представлені в таблиці 4 свідчать, що по-

Таблиця 1

казники позитивної або негативної різниці та співвідношення набраних і пропущених очок є одним з провідних компонентів при аналізі ефективності техніко-тактичних дій в змагальному процесі. Переважна більшість фахівців дотримуються думки, що висока ефективність техніко-тактичних дій при належному рівні функціональної підготовленості та наявності лідерських якостей у психотипі спортсменок значною

мірою детермінують успішність і результативність змагальної діяльності. З іншого боку, чим вищий рівень спортивної конкуренції та майстерності окремих баскетболісток і команд в цілому, тим більш значну роль у досягненні позитивного результату можуть відігравати другорядні чинники змагальної діяльності. Показники ефективності змагальної діяльності висококваліфікованих баскетболісток наведені в таблиці 5.

Таблиця 3

Показники співвідношення «перемоги-поразки» національної збірної України з баскетболу (жінки) в фінальних частинах чемпіонатів Європи 1995 – 2013 р.р., n=6

Результати гри	Фінальні турніри чемпіонатів Європи з баскетболу					
	1995 року	1997 року	2001 року	2003 року	2009 року	2013 року
Перемоги	9	3	1	1	0	0
Поразки	1	4	6	6	3	3
Співвідношення	+ 9	- 0,75	- 0,17	- 0,17	0	0

Таблиця 4

Показники набраних і пропущених очок збірної України з баскетболу (жінки) в фінальних частинах чемпіонатів Європи 1995 – 2013 р.р., n=6

Очки	Фінальні турніри чемпіонатів Європи з баскетболу					
	1995 року	1997 року	2001 року	2003 року	2009 року	2013 року
Набрані	638	528	452	476	191	180
Пропущені	561	543	541	526	241	225
Різниця	+77	-15	-89	-50	-50	-45
Співвідношення	≈ 1,14	≈ 0,97	≈ 0,84	≈ 0,90	≈ 0,79	≈ 0,80

Таблиця 5

Показники ефективності змагальної діяльності національної збірної України з баскетболу (жінки) в фінальних частинах чемпіонатів Європи 1995 – 2013 р.р., n=6

Показники	Фінальні турніри чемпіонатів Європи з баскетболу					
	1995 року	1997 року	2001 року	2003 року	2009 року	2013 року
2-очкові кидки, n ₁ / n ₂	188/438	141/313	117/255	116/337	56/117	56/124
Ефективність, %	42,9	45	45,9	34,4	47,9	45,2
3-очкові кидки, n ₁ / n ₂	36/109	44/122	35/133	41/115	15/55	16/57
Ефективність, %	33,0	36,1	26,3	35,7	27,3	28,1
Штрафні кидки, n ₁ / n ₂	154/245	114/168	113/154	212/167	34/47	20/36
Ефективність, %	62,9	67,9	73,4	72,5	72,3	55,6
Передачі, n ₁	85	86	73	109	23	47
Перехоплення, n ₁	186	99	131	172	78	64
Блок-шоти, n ₁	271	185	204	281	101	111
Втрати, n ₁	26	25	106	64	35	39
Підбирання в нападі, n ₁	69	101	68	57	32	17
Підбирання в захисті, n ₁	-	-	15	27	12	4
Сума підбирань, n ₁	89	66	107	122	68	61

Примітки: n – кількість фінальних турнірів; n₁ – загальна кількість техніко-тактичних дій; n₂ – кількість ефективних техніко-тактичних дій.

Використання цих показників для педагогічного аналізу ефективності техніко-тактичних дій зумовлено їх широким використанням в практиці та наукових дослідженнях. Цей перелік показників застосовується для визначення ефективності техніко-тактичних дій та оцінки ефективності змагального процесу при формуванні статистичного матеріалу офіційних змагань під егідою міжнародної федерації баскетболу (ФІБА), федерації баскетболу України, тренерами, спеціалістами комплексних наукових груп та ін. В таблиці 6 наведено усереднені показники техніко-тактичних дій баскетболісток національної збірної України в фінальних частинах чемпіонатів Європи.

В таблиці 7 наведено вікові показники висококваліфікованих баскетболісток, які в складі національної

збірної команди України брали участь в іграх фінальних турнірів чемпіонатів Європи 1995 – 2013 років. Мета - уточнення вікових меж етапу максимальної реалізації індивідуальних можливостей в процесі багаторічної підготовки.

Педагогічний аналіз вікових показників баскетболісток дозволяє констатувати, що вік переважної більшості спортсменок становив $\approx 25-27$ років. Вікові діапазони висококваліфікованих баскетболісток знаходяться в межах 18-38 років.

В процесі огляду літературних джерел і узагальнення результатів експериментальних досліджень основними шляхами удосконалення техніко-тактичної діяльності та підвищення її ефективності визначено наступні:

Таблиця 6

Усереднені показники змагальної діяльності національної збірної України з баскетболу (жінки) в фінальних частинах чемпіонатів Європи 1995 – 2013 р.р., n=6

Показники	Фінальні турніри чемпіонатів Європи з баскетболу					
	1995 року	1997 року	2001 року	2003 року	2009 року	2013 року
2-очкові кидки, n_1 / n_2	20,9/48,7	20,1/44,7	16,7/36,4	16,6/48,1	18,7/39,0	18,7/41,3
3-очкові кидки, n_1 / n_2	42,9	45	45,9	34,4	47,9	45,2
Штрафні кидки, n_1 / n_2	4,0/12,1	6,3/17,4	5,0/19,0	5,9/16,4	5,0/18,3	5,3/19,0
Передачі, n_1	33,0	36,1	26,3	35,7	27,3	28,1
Перехоплення, n_1	17,1/27,2	16,3/24,0	16,1/22,0	17,3/23,9	11,3/15,7	6,7/12,0
Блок-шоти, n_1	62,9	67,9	73,4	72,5	72,3	55,6
Втрати, n_1	9,4	12,3	10,4	15,6	7,7	15,7
Підбирання в нападі, n_1	20,7	14,1	18,7	24,6	26,0	21,3
Підбирання в захисті, n_1	30,1	26,4	29,1	40,2	33,7	37,0
Сума підбирань, n_1	2,9	3,6	15,1	9,1	11,7	13,0

Примітки: n – кількість фінальних турнірів; n_1 – загальна кількість техніко-тактичних дій; n_2 – кількість ефективних техніко-тактичних дій

Таблиця 7

Вікові показники баскетболісток національної збірної України, які брали участь в фінальних частинах чемпіонатів Європи 1995 – 2013 р.р., n=6

Номер гравця	Вікові показники баскетболісток у фінальних турнірах чемпіонатів Європи (роки)					
	1995	1997	2001	2003	2009	2013
4	20	21	26	28	31	26
5	22	19	36	22	21	24
6	19	22	31	25	24	22
7	24	32	31	25	27	31
8	30	26	27	23	23	23
9	27	30	36	38	23	27
10	25	23	23	22	18	27
11	30	32	22	25	22	21
12	24	26	23	22	28	32
13	29	27	28	27	25	26
14	24	24	20	22	28	32
15	28	20	28	30	31	24
$\bar{x}$	25,17	25,17	27,58	25,75	25,08	26,25
S	3,71	4,47	5,21	4,67	4,01	3,77

- застосування високоспеціалізованих засобів підготовки техніко-тактичної спрямованості, які за структурою і характером навантажень є близькими до змагальних вправ. Це дозволить значною мірою реалізувати наявний техніко-тактичний потенціал баскетболісток в змагальному процесі;

- застосування засобів техніко-тактичної спрямованості на основі врахування особливостей амплуа, що дозволить оптимізувати процес підготовки і підвищити ефективність змагальної діяльності;

Дискусія.

На початку дослідження ми розраховували отримати перелік показників техніко-тактичних дій, які найбільшою мірою детермінують результат змагальної діяльності та використовуються науковцями і тренерами для оцінки їх ефективності. Підставою для таких припущень є роботи М. Безмилова, О.Шинкарук, 2010; [3], 2011; [2]. У роботах окреслено переліки техніко-тактичних дій, що застосовуються при різних системах оцінки техніко-тактичних дій. Крім, цього оцінку показників техніко-тактичних дій з урахуванням психоемоційних станів кваліфікованих баскетболісток наведено в дисертації Т.Хуцинського, 2004; [13]. Автор наголошує на важливості впливу мотиваційних компонентів та психічних станів на підсумковий результат змагального процесу.

Вважаємо, що сформульована у дослідженні мета досягнута, оскільки отриманий перелік показників техніко-тактичних дій фактично є базовим і з певними модифікаціями використовується в переважній більшості систем оцінки ефективності техніко-тактичної діяльності. Зазначено, що аналіз та узагальнення даних науково-методичної літератури (В. Платонов, 2004; [9], 2008; [11], 2013 [10], Ж. Козина, 2009; [6], В. Корягіна, 2010; [7], С.Елевич, 2008; [4], 2009; [5] та ін.) і результатів експериментальних досліджень дозволяє окреслити основні напрями удосконалення техніко-тактичної діяльності висококваліфікованих баскетболісток та умовні вікові межі етапу максимальної реалізації індивідуальних можливостей спортсменок. Показники техніко-тактичних дій висококваліфікованих баскетболісток є підставою для оптимізації підготовки спортсменок: корекції тренувальних навантажень, визначення обсягу змагальної діяльності, який є мінімально необхідним для подальшого удосконалення техніко-тактичної майстерності конкретної спортсменки, тощо.

Вищенаведене дає змогу розглянути техніко-тактичні дії в якості провідного компоненту, який значною мірою детермінує ефективність змагального процесу та реалізацію наявного техніко-тактичного потенціалу окремих баскетболісток різного амплуа та команди в конкретній грі. Отримані дані стосовно методичних підходів до шляхів удосконалення техніко-тактичних дій слід розглядати саме в якості головних чинників, які дозволяють оптимізувати процеси підготовки та раціонально визначати спрямованість тренувальних занять. Узагальнення стосовно показників вікових діапазонів для висококваліфікованих баскет-

болісток етапу максимальної реалізації індивідуальних можливостей потребують подальших уточнень і проведення досліджень на прикладі спортсменок з національних команд, які є лідерами європейського і світового баскетболу.

Висновки.

1. Ефективність техніко-тактичних дій висококваліфікованих баскетболісток різного амплуа в значному ступені детермінована характером змагальної діяльності та особливостями спортивної підготовки. До переліку техніко-тактичних дій, які застосовують в процесі аналізу змагальної діяльності та визначення її ефективності відносять наступні: кидки м'яча (з гри: 2-очкові та 3-очкові; штрафні кидки), підбирання м'яча (в нападі, в захисті, сума), перехоплення м'яча, результативні передачі, блок-шоти (*blocked shot* — *заблокований кидок*), втрати м'яча, фоли (гравця, на гравцеві).

2. Основними шляхами підвищення ефективності техніко-тактичних дій висококваліфікованих баскетболісток є наступні:

- застосування високоспеціалізованих засобів техніко-тактичної спрямованості, які за структурою і характером навантажень є близькими до змагальних вправ;

- застосування засобів техніко-тактичної спрямованості на основі врахування особливостей амплуа;

- застосування найбільш оптимальних і раціональних тактичних побудов ведення гри проти конкретного суперника.

3. Орієнтовними віковими показниками висококваліфікованих баскетболісток етапу максимальної реалізації індивідуальних можливостей в структурі багаторічної підготовки за результатами нашого дослідження можна вважати наступні: усереднені показники – $\approx 25-27$ років; вікові діапазони – 18-38 років.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямку ґрунтуються на постійному моніторингу показників ефективності техніко-тактичних дій висококваліфікованих баскетболісток на офіційних міжнародних турнірах з метою виявлення тенденцій удосконалення рівня техніко-тактичної підготовленості спортсменок різного амплуа.

Вдячності.

Дослідження є частиною науково-дослідної роботи кафедри спортивних ігор Національного університету фізичного виховання і спорту України (Київ), що проводиться відповідно до «Зведеного плану науково-дослідної роботи у сфері фізичної культури і спорту на 2011–2015 р.р.» Міністерства України в справах сім'ї, молоді та спорту за темою 1.2. «Сучасний професійний спорт і шляхи його розвитку в Україні», № державної реєстрації – 0111U001715.

Конфлікт інтересів.

Автори заявляють, що не існує ніякого конфлікту інтересів.

Література

1. Безмылов Н.Н. Критерии отбора квалифицированных баскетболистов в команду: автореф. дисс. ... канд. наук по ФВиС: спец. 24.00.01 / Н.Н.Безмылов. – К.: 2010. – 24 с.
2. Безмылов Н. Оценка соревновательной деятельности баскетболистов высокой квалификации в игровом сезоне / Н. Безмылов, О. Шинкарук // Наука в олимпийском спорте. – 2011. – № 1-2. – С. 45-52.
3. Безмилов М. Педагогічне тестування баскетболістів різної кваліфікації та ігрових амплуа для ефективності змагальної діяльності / М.Безмилов, О. Шинкарук. - Теорія і методика фізичного виховання і спорту. – 2010. – № 3. – С. 8-11.
4. Елевич С. Многолетняя подготовка баскетболистов высокой квалификации: [монография] / С. Елевич. – СПб: Олимп-СПб, 2008. – 216 с.
5. Елевич С.Н. Управление состоянием соревновательной готовности высококвалифицированных баскетболистов в процессе многолетней спортивной подготовки: дисс. ... докт. пед. наук: спец.: 13.00.04 / С.Н. Елевич. – СПб., 2009. – 345 с.
6. Козина Ж.Л. Индивидуализация подготовки спортсменов в игровых видах спорта: / Ж.Л. Козина. – Харьков: Точка, 2009. – 396 с.
7. Корягин В.М. Теоретико-методические основы системы подготовки юных баскетболистов / В.М. Корягин // Теория та методика фізичного виховання. – 2010. – № 10. – С. 3-7.
8. Лосева И. Методические приемы в адаптации молодых баскетболистов в условиях соревновательной деятельности команд высшего класса / И.Лосева, М. Питын // Фізична активність, здоров'я і спорт. – 2010. – № 1. – С. 24-30.
9. Платонов В.Н. Система подготовки спортсменов в олимпийском спорте. Общая теория и ее практические приложения: [учебник для студентов вузов физ. воспитания и спорта] / В.Н. Платонов. – К.: Олимпийская литература, 2004. – 808 с.
10. Платонов В.Н. Периодизация спортивной тренировки. Общая теория и ее практическое применение / В.Н. Платонов. – К.: Олимпийская литература, 2013. – 624 с.
11. Платонов В.Н. Теория периодизации подготовки спортсменов в течение года: предпосылки, формирование, критика / В.Н. Платонов // Наука в олимпийском спорте. – 2008. – № 1. – С. 3-23.
12. Поплавский Л.Ю. Баскетбол / Л.Ю. Поплавский. – К.: Олімпійська література. – 2004. – 448 с.
13. Хуцинский Т. Спортивная подготовка женщин-баскетболисток в аспекте полового диморфизма: автореф. дисс. ... докт. пед. наук: спец. 13.00.04 / Т. Хуцинский. – СПб: 2004. – 53 с.
14. Csapo P., Avugos S., Raab M., Bar-Eli M. The effect of perceived streakiness on the shot-taking behaviour of basketball players. *European Journal of Sport Science*, 2014, vol.1, pp. 1–8. <http://doi.org/10.1080/17461391.2014.982205>
15. Doroshenko E.I. Assessing the impact of training load on the body of footballers in the light of its external and internal parameters. *Physical Education of Students*. 2011, vol.6, pp. 31 - 36.
16. Doroshenko E.Iu. Model parameters of technical and tactical actions in the competitive activities of volleyball players. *Physical Education of Students*, 2013, vol.5, pp. 41-45. doi:10.6084/m9.figshare.771020

References.

1. Bezmylov NN. *Kriterii otbora kvalificirovannykh basketbolistov v komandu*. Cand. Diss. [Criteria of selection of qualified basketball players in team. Cand. Diss.], Kiev; 2010. (in Russian)
2. Bezmylov N, Shinkaruk O. Ocenka sorevnovatel'noj deiatel'nosti basketbolistov vysokoj kvalifikacii v igrovom sezone [Assessment of competition functioning of elite basketball players in game season]. *Nauka v olimpijskom sporte* 2011;1-2:45-52. (in Russian)
3. Bezmirov M, Shinkaruk O. Pedagogichne testuvannia basketbolistiv riznoi kvalifikacii ta igrovikh amplua dlia effektivnosti zmagal'noi diial'nosti [Pedagogic testing of basketball players of different qualification and game roles for effectiveness of competition functioning]. *Teoriia i metodika fizichnogo vikhovannia i sportu* 2010;3:8-11. (in Ukrainian)
4. Elevich S. *Mnogoletniaia podgotovka basketbolistov vysokoj kvalifikacii* [Many years' training of elite basketball players], Sankt Petersburg, Olimp; 2008. (in Russian)
5. Elevich SN. *Upravlenie sostoianiem sorevnovatel'noj gotovnosti vysokokvalificirovannykh basketbolistov v processe mnogoletnej sportivnoj podgotovki*. Cand. Diss. [Control over competition fitness of elite basketball players in process of many years' sport training. Cand. Diss.], Sankt Petersburg; 2009. (in Russian)
6. Kozina ZhL. *Individualizaciia podgotovki sportsmenov v igrovyykh vidakh sporta* [Individualization of sportsmen's training in game kinds of sports], Kharkiv, Point; 2009. (in Russian)
7. Koriagin VM. *Teoretiko-metodicheskie osnovy sistemy podgotovki iunykh basketbolistov* [Theoretical-methodic principles of training system of junior basketball players]. *Teoriia ta metodika fizichnogo vikhovannia* 2010;10:3-7. (in Russian)
8. Loseva I, Pityn M. *Metodicheskie priemy v adaptacii molodykh basketbolistov v usloviiakh sorevnovatel'noj deiatel'nosti komand vysshego klassa* [Methodic techniques in adaptation of young basketball players in conditions of competition functioning of elite teams]. *Fizichna aktivnist', zdorov'ia i sport* 2010;1:24-30. (in Russian)
9. Platonov VN. *Sistema podgotovki sportsmenov v olimpijskom sporte* [The system of preparation of sportsmen in Olympic sport], Kiev, Olympic Literature; 2004. (in Russian)
10. Platonov VN. *Periodizaciia sportivnoj trenirovki* [Periodization of sport training], Kiev, Olympic Literature; 2013. (in Russian)
11. Platonov VN. *Teoriia periodizacii podgotovki sportsmenov v techenie goda: predposylki, formirovanie, kritika* [Theory of periodization of sportsmen's training during year: pre-conditions, formation, critics]. *Nauka v olimpijskom sporte* 2008;1:3-23. (in Russian)
12. Poplavs'kij LJu. *Basketbol* [Basketbol], Kiev, Olympic Literature; 2004. (in Russian)
13. Khucinskij T. *Sportivnaia podgotovka zhenshchin-basketbolistok v aspekte polovogo dimorfizma*. Dokt. Diss. [Sport training of women-basketball players in aspect of sex dimorphism. Dokt. Diss.]. Sankt Petersburg; 2004. (in Russian)
14. Csapo P, Avugos S, Raab M, Bar-Eli M. The effect of perceived streakiness on the shot-taking behaviour of basketball players. *European Journal of Sport Science* 2014;1:1–8. <http://doi.org/10.1080/17461391.2014.982205>
15. Doroshenko EI. Assessing the impact of training load on the body of footballers in the light of its external and internal

17. Doroshenko E.Y. Technology of perfection to technical tactical preparedness of skilled footballers in microcycles of competition period. *Physical Education of Students*. 2012, vol.4, pp. 47 - 54.
18. Lopes C.R., Mota da G.R., Dechechi C.J., Tessutti L.S., Galatti L.R. Effect of a Physical Training Season Applied on a U-19 Male Basketball Team. *International Journal of Sports Science*, 2012, vol.2(4), pp. 32-35.
19. Okamoto D. Stratified Odds Ratios for Evaluating NBA Players Based on their Plus/Minus Statistics. *Journal of Quantitative Analysis in Sports*, 2011, vol. 7(2), pp.1-12.
20. Sobko I.N., Kozina Zh.L., Iermakov S.S., Muszkieta Radosław, Prusik Krzysztof, Cieślicka Mirosława, Stankiewicz Błażej. Comparative characteristics of the physical and technical preparedness of the women's national team of Ukraine and Lithuania basketball (hearing impaired) before and after training to Deaflympic Games. *Pedagogics, psychology, medical-biological problems of physical training and sports*, 2014, vol.10, pp. 45-51.
21. Uchida Y., Mizuguchi N., Honda M., Kanosue K. Prediction of shot success for basketball free throws: Visual search strategy. *European Journal of Sport Science*, 2014, vol.14(5), pp. 426-432. <http://doi.org/10.1080/17461391.2013.866166>
16. Doroshenko E.Iu. Model parameters of technical and tactical actions in the competitive activities of volleyball players. *Physical Education of Students* 2013;5:41-45. <http://doi.org/10.6084/m9.figshare.771020>
17. Doroshenko EY. Technology of perfection to technical tactical preparedness of skilled footballers in microcycles of competition period. *Physical Education of Students* 2012;4:47 - 54.
18. Lopes CR, Mota da GR, Dechechi CJ, Tessutti LS, Galatti LR. Effect of a Physical Training Season Applied on a U-19 Male Basketball Team. *International Journal of Sports Science* 2012;2(4):32-35.
19. Okamoto D. Stratified Odds Ratios for Evaluating NBA Players Based on their Plus/Minus Statistics. *Journal of Quantitative Analysis in Sports* 2011;7(2):1-12.
20. Sobko IN, Kozina ZhL, Iermakov SS, Muszkieta Radosław, Prusik Krzysztof, Cieślicka Mirosława, Stankiewicz Błażej. Comparative characteristics of the physical and technical preparedness of the women's national team of Ukraine and Lithuania basketball (hearing impaired) before and after training to Deaflympic Games. *Pedagogics, psychology, medical-biological problems of physical training and sports* 2014;10:45-51.
21. Uchida Y, Mizuguchi N, Honda M, Kanosue K. Prediction of shot success for basketball free throws: Visual search strategy. *European Journal of Sport Science* 2014;14(5):426-432. <http://doi.org/10.1080/17461391.2013.866166>

Информация об авторах:

Сушко Руслана Александровна: <http://orcid.org/0000-0003-3256-4444>; rskarlet@ukr.net; Национальный университет физического воспитания и спорта Украины; ул. Физкультурны, 1, Киев, 03680, Украина.

Дорошенко Эдуард Юрьевич: д.н. ФВиС; <http://orcid.org/0000-0001-7624-531X>; doroe@ukr.net; Запорожский национальный университет; ул. Жуковского 66, г.Запорожье, 69000, Украина.

Цитуйте эту статью как: Сушко Р.О., Дорошенко Е.Ю. Ефективність техніко-тактичних дій висококваліфікованих баскетболісток і шляхи їх удосконалення на етапі максимальної реалізації індивідуальних можливостей // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2015. – N 8. – С. 57-64. <http://dx.doi.org/10.15561/18189172.2015.0808>

Электронная версия этой статьи является полной и может быть найдена на сайте: <http://www.sportpedagogy.org.ua/html/arhive.html>

Это статья Открытого Доступа распространяется под термином Creative Commons Attribution License, которая разрешает неограниченное использование, распространение и копирование любыми средствами, обеспечивающими должное цитирование этой оригинальной статьи (<http://creativecommons.org/licenses/by/3.0/deed.ru>).

Дата поступления в редакцию: 09.06.2015
Принята: 10.07.2015; Опубликована: 20.07.2015

Information about the authors:

Sushko R.A.: <http://orcid.org/0000-0003-3256-4444>; rskarlet@ukr.net; National University of Physical Education and Sport of Ukraine; Fizkultury str. 1, Kiev, 03680, Ukraine.

Doroshenko E.Y.: <http://orcid.org/0000-0001-7624-531X>; doroe@ukr.net; Zaporozhia National University; Zhukovskogo str. 66, Zaporozhia, 69000, Ukraine.

Cite this article as: Sushko R.A., Doroshenko E.Y. Effectiveness of elite female basketball players' technical-tactic actions and ways for their improvement at stage of maximal realization of individual potentials. *Pedagogics, psychology, medical-biological problems of physical training and sports*, 2015;8:57-64. <http://dx.doi.org/10.15561/18189172.2015.0808>

The electronic version of this article is the complete one and can be found online at: <http://www.sportpedagogy.org.ua/html/arhive-e.html>

This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License, which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited (<http://creativecommons.org/licenses/by/3.0/deed.en>).

Received: 09.06.2015
Accepted: 10.07.2015; Published: 20.07.2015